

УДК 811.161.2'373:35

I. O. Lytovchenko**LEXICAL-SEMANTIC DIFFERENTIATION MILITARY
VOCABULARY IN UKRAINIAN LANGUAGE**

Литовченко І. О. Лексико-семантична диференціація військової лексики української мови.

Стаття присвячена дослідженню лексико-семантичних особливостей військової лексики на прикладі назв зброї. Системний характер військової лексики значною мірою визначається наявністю в ній певних семантичних розрядів, вивчення яких надзвичайно важливе під час дослідження семантичних відношень. Об'єднання слів у семантичні розряди дає змогу визначити у військовій галузі ті об'єктивні зв'язки, що існують між значеннями лексеми і відповідними референтами.

Сукупність спеціальних понять кожної науки становить певну множинність взаємопов'язаних елементів, які створюють стійку єдність і цілісність, наділену диференційними властивостями й закономірностями. Важливим складником системних параметрів військової лексики є лексико-семантичні відношення, що виявляються на рівні полісемії, омонімії, синонімії, антонімії, гіпонімії. У сучасному мовознавстві питання про те, наскільки допустимі загальномовні лексико-семантичні відношення у галузевих лексичних підсистемах, залишається дискусійним. З одного боку, групування спеціальних лексичних одиниць у парадигматичні об'єднання є важливим чинником системної організації галузевої субмови, а з іншого, – їх наявність у фаховій підсистемі може зумовити певні негативні явища – формування численних синонімічних рядів, полісемію та омонімію фахових лексем. Лексико-семантичні процеси, які спостерігаються у військовій лексиці, зокрема в назвах зброї, у своїх основних виявах принципово не відрізняються від цих явищ у лексико-семантичній системі сучасної літературної мови. Однак вони мають і деяку специфіку, породжену особливостями формування та функціонування військової лексичної підсистеми. Систематизація номенів ЛСГ «Назви зброї» дає змогу встановити місце кожної лексеми в цілісній структурі, виявити сукупність семантико-парадигматичних зв'язків і відношень між словами в лексико-семантичній групі та за її межами, а також простежити логічну та лінгвістичну системність військової лексики.

Ключові слова: екстралінгвістичний фактор, інтралінгвістичний фактор, військова лексика, лексико-семантична група, парадигматичні відношення.

Литовченко И. А. Лексико-семантическая дифференциация военной лексики

українського мови.

Стаття присвячена дослідженню лексико-семантичних особливостей військової лексики української мови на прикладі назв зброї. Систематизація номенів ЛСГ «Назви зброї» дає можливість встановити місце кожної лексики в цілісній структурі, виявити сукупність семантико-парадигматичних зв'язів і відносин між словами в лексико-семантичній групі і за її межами, а також прослідкувати логічну і лінгвістичну системність військової лексики.

Ключові слова: екстралінгвістичний фактор, інтралінгвістичний фактор, військова лексика, лексико-семантична група, парадигматичні відносини.

Lytovchenko I. O. Lexical-semantic differentiation military vocabulary in Ukrainian language.

The article deals with the investigation peculiarities of military vocabulary in the Ukrainian language on the example of the names of the weapon. The regimentation names of weapon allows us to set the position of each lexeme in a coherent structure, to identify a set of semantic-paradigmatic connections and relationships between words in a lexical-semantic group and outside, as well as follow logical and linguistic consistency military vocabulary.

Key words: extra-lingual factor, intra-lingual factor, military vocabulary, lexical-semantic group, paradigmatic relations.

In the development of lexicology trace nowadays we tend to study problems of the vocabulary with the development of Ukrainian society, so the various lexical-thematic groups of professional vocabulary and terminology are analyzed. Increasingly the target of researchers is the socio-political, economic, military, scientific vocabulary, the language of the media and others. The development of vocabulary in any of these spheres of human activity is closely connected with all the events and changes in society, including the geopolitical transformation of the world.

It is well known that every stage of human development has the distinguish areas of life that are developing particularly rapidly. The creation of new types of weapons, its improvement and computerization of military industry cause a significant expansion of military terminology, which is constantly replenished with lexemes from specialized subsystems related or relevant disciplines (molecular physics and thermodynamics, quantum physics, macromolecular chemistry), technical industries (automation and computerization of military facilities) due to new discoveries, the introduction of science [8, p. 86]. These global processes contribute to the internationalization of military vocabulary and

terminological units.

The most frequent object of lexical and semasiological research is thematic and lexical-semantic groups. The need to study vocabulary thematic research groups confirmed by works [1; 2; 4; 5], which examines the place of these groups in the vocabulary of the language. They increase or decrease depending on extra-lingual factors, processes of terminologization, the correlation of national and borrowed lexemes. According to F. Sorokalyetov, the analysis of thematic groups of terminology system is particularly promising and justified, where the term of one branch of knowledge, production expresses the system of concepts, in which all its parts are interconnected and interdependent [7, p. 21].

Differentiation of vocational vocabulary for the thematic groups for the most part is derived from no lingual, but extra-lingual value because they are combined by the proximity of the realities and concepts that they called.

We agree with the opinion of scholars who believe that the separation of content is only the original step to establish semantic relationships, not just a statement of the phenomena that are caused by logical connections of words and “subjects” [4, p. 94].

Military vocabulary, differentiated by thematic groups, shows the diversity of different approaches and classifications. Although scientists use the concepts of “thematic group”, “lexical-semantic group” we do not aim to clarify the essence of known concepts.

Singling out the thematic groups, identifying their limits, the involvement of some of the words to a group is rather subjective factor. Thematic groups are combination of words logical character, which dominates extra-lingual objective reality. However, not all thematic groups allow us to define the relationship between its components. For example, *арбалет, лук, меч, стріла, шабля* are combined into one thematic group “names of knives”, though inner voice communications between them cannot be traced. The appearance or disappearance of one or more words within the thematic groups represents only a quantitative change in the way.

According to researchers, the background of a thematic vocabulary represents the status and history of a certain craft and production (based on the increase or reduction of signs corresponding realities). Studying the history of lexical-semantic groups enables playback picture purely linguistic processes that determine the patterns of vocabulary [3, p. 348;

7, p. 23].

Lexical-semantic groups have the internal association of components. Lexical units are linked as synonyms and antonyms, for genders and aspects on the basis of differential and integral signs or similarity of concepts [7, p. 22].

Based on interpretations of scholars we can distinguish several typological features of “lexical-semantic group”, such as: 1) the relative community of values of the component in LSG; 2) the common characteristics of semantic structure; 3) availability of core and periphery, whose nuclear part expresses the characteristics LSG, lexical-semantic relations, paradigmatic and syntagmatic relations and peripherals, in addition to these, detects external relations with other LSG, providing continuity of semantic space; 4) community of distributional potencies; 5) within the LSG the paradigmatic row with gender-aspect privative types of relationships that provide the internal structure of vocabulary the hierarchical nature; 6) openness; 7) the availability of generic concept organizing center [6, p. 4].

Ukrainian military lexical subsystem has a high degree of professional consistency. It is not a free set of individual words, phrases, symbols. It has a system of special names related to the conceptual, lexical-semantic, derivational and grammatical levels and correlated with military science and technology.

As the material confirms that the actual formation of military vocabulary is by derivation, terminologization of common lexis and borrowing of foreign words.

The structural and semantic analysis allows considering the investigated lexemes as part of the military vocabulary that is characterized by a set of lexical, phonetic, semantic, grammatical features and stands out among other groups of military subsystems.

The systemic nature of military vocabulary is largely determined by the presence in it of certain semantic categories, all of which are extremely important in the study of semantic relations. Combining words in semantic level allows us to define military cooperation the objective links that exist between the meaning of lexemes and corresponding referents.

The set of specific concepts of each science is a plurality interrelated elements that create a stable unity and integrity, that have differential particularities and regularities. An important component of the system

settings military vocabulary is lexical semantic relations that are at polysemy, homonymy, synonymy, opposites. On the one hand, grouping specific lexical units in paradigmatic association is an important factor of the sublanguage system organization, on the other – their presence in professional subsystem can cause certain phenomena – the formation of numerous sets of synonyms, polysemic and homonymic specialized lexemes. The lexical-semantic processes that occur in the military vocabulary, particularly in the names of weapons, its main manifestations fundamentally are not distinguished from these phenomena in lexical-semantic system of modern literary language. However, they also have some specifics generated features of formation and functioning of military lexical subsystem.

According to lexical-semantic features within a separate studied group of military vocabulary we create lexical-semantic group “Names of weapon” on the basis of language paradigmatic relations. In the article under the lexical-semantic group we understand the union of names with a common hiperseme, which is integral meaning to the whole group. Dedicated groups have their own structure and specificity in quantitative and qualitative terms. Within studied LSG we discriminate the minimum semantic association (subgroups) that have the paradigmatic relations.

The lexical-semantic group “Names of weapon” has lexemes that are semantically related to the names of weapons, military equipment and its auxiliary machinery (machinery, equipment, appliances, apparatus, equipment and their parts), ammunition and parts thereof, where hiperseme is “kind of weapon”. The lexical-semantic group contains subgroups: “gun” (*автомат, гранатомет, карабін, пістолет, рушниця*), “steel” (*кинджал, меч, стилет, стріла, шпала*), “ammunition” (*бомба, граната, міна, патрон, торпеда, шрапнель*), “military equipment” (*авіаносець, корвет, танк*).

Ukrainian military vocabulary in LSG “Names of weapon” has field structure that shows the links between the concepts of military lexical subsystems and includes core and periphery. The components of lexical-semantic group have zonal differentiation, which based on their communicative significance in the core area or on the periphery. The core area dominates quantitatively.

To the core we class names, which are served by narrow circle of specialists in military affairs: *аванкамера, автофретаж*,

електродетонатор, крють, тетрил, шинелер, шуст. Periphery is consisted of rarely used lexemes – social and territorial dialect, obsolete words: *джміль, клювці, калаш, тріщалка*. The changes the frequency of use of military vocabulary appear under the influence of intra- and extra-lingual factors.

The emergence of synonyms in this LSG “Names of weapon” is due to several factors: 1) the appearance of new words to describe the same concept; 2) parallel operation of old and new words; 3) the use of specific and simultaneous borrowed lexemes.

We show that names of the lexical-semantic subgroups of the group can be expressed in words (simple and complex) and phrases. The complex names that reflect the gender and aspect hierarchy of concepts are used actively for items of military equipment, devices and their parts.

The regimentation names of weapon allows us to set the position of each lexeme in a coherent structure, to identify a set of semantic-paradigmatic connections and relationships between words in a lexical-semantic group and outside, as well as follow logical and linguistic consistency military vocabulary. The gender and aspect relationships in the names of weapons reflect relative and hierarchical concepts of military range. Most of them are represented in the formal semantic relations between names, and members of hierarchical groups may be in synonymous and antonymous ways. All these relationships are an important factor and systematic organization of the group lexemes to indicate the names of weapons.

Literature

1. Андріянова О. Я. Військово-морська термінологія української мови : етапи формування та семантика : дис. ... канд. філол. наук / О. Я. Андріянова. – К., 2011. – 199 с.
2. Гапонова Л. Є. Формування української криміналістичної термінології : дис. ... канд. філол. наук / Л. Є. Гапонова. – Запоріжжя, 2012. – 291 с.
3. Гриценко С. П. Тенденції розвитку лексико-семантичної групи «назви зброї та її частин» (на матеріалі українських писемних пам'яток XVI – XVII ст.) / С. П. Гриценко // *Studia Linguistica*: [зб. наук. праць]. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2012. – Вип. 6. – С. 345–367.
4. Гурко О. В. Лексика графічного дизайну в українській мові кінця XX – початку XXI століття : дис. ... канд. філол. наук / О. В. Гурко. – Дніпропетровськ, 2008. – 185 с.
5. Колган О. В. Семантична та словотвірна структура української гірничої термінології : дис. ... канд. філол. наук / О. В. Колган. – Запоріжжя, 2009. – 195 с.

6. П'яст Н. Й. Системна організація лексики на позначення матеріальної культури / Н. Й. П'яст. – Вінниця, 2006. – 111 с.
7. Сороколетов Ф. П. История военной лексики в русском языке XI – XVII вв. / Ф. П. Сороколетов. – Л. : Наука, 1970. – 384 с.
8. Туровська Л. В. Дещо про генезис сучасної української військової термінології / Л. В. Туровська // Наукові праці : [науково-методичний журнал]. – Миколаїв, 2007. – Вип. 54. – С. 79–84.

Стаття надійшла до редакції 22.11.2015 р.